Opinia studentów pielęgniarstwa na temat wizerunku zawodowego pielęgniarek w Polsce

Nursing students' opinion on the professional image of nurses in Poland

Dominika Koralewicz^{1,A–E}, Ewa I. Kuriata-Kościelniak^{2,D–F}, Sylwia Mróz^{1,B–D}

¹ Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

² Zakład Organizacji i Zarządzania, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

A – koncepcja i projekt badania, B – gromadzenie i/lub zestawianie danych, C – analiza i interpretacja danych,

D – napisanie artykułu, E – krytyczne zrecenzowanie artykułu, F – zatwierdzenie ostatecznej wersji artykułu

Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne, ISSN 2082–9876 (print), ISSN 2451–1870 (online)

Piel Zdr Publ. 2017;7(4):285–292

Adres do korespondencji

Dominika Koralewicz

e-mail: dominika.koralewicz4@gmail.com

Konflikt interesów

Nie występuje

Praca wpłynęła do Redakcji: 22.06.2017 r.

Po recenzji: 14.08.2017 r.

Zaakceptowano do druku: 2.11.2017 r.

Podziękowania

Dziękuję dr Patrycji Rozbickiej za merytoryczną pomoc w przygotowaniu pracy licencjackiej, w oparciu o którą przygotowano tę publikację.

Streszczenie

Wprowadzenie. Wizerunek zawodowy pielęgniarek uwarunkowany jest wieloma czynnikami, m.in. ich wykształceniem, kompetencjami, wysokością wynagrodzenia, działaniami mediów, stereotypami pokutującymi w społeczeństwie, postrzeganiem prestiżu zawodu oraz postawą i wyglądem jego przedstawicieli.

Cel pracy. Poznanie opinii studentów na temat postrzegania pielęgniarstwa i przedstawicieli tej profesji, poznanie motywów wyboru tej ścieżki kariery, a także zbadanie, jaki jest prestiż pielęgniarstwa na tle innych zawodów medycznych i co ma na to największy wpływ.

Materiał i metody. Przeprowadzono sondaż diagnostyczny wśród 542 studentów pielęgniarstwa z całej Polski. Badani to studenci m.in.: Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu (115 osób), Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (52 osoby), Uniwersytetu Medycznego w Lublinie (48 osób) oraz wielu innych uczelni.

Wyniki. Głównym czynnikiem motywującym studentów do rozpoczęcia studiów na kierunku pielęgniarstwo jest zainteresowanie medycyną (60,7%). Ankietowani uznali, że pozycja pielęgniarstwa względem innych zawodów medycznych jest średnia (32,3%), niemalże na równi z niską (31,7%). W opinii studentów media w bardzo dużym stopniu (34,9%) kształtują wizerunek pielęgniarek. Studenci twierdzą, że „typowa” polska pielęgniarka to kobieta w średnim wieku (60,5%), korpulentna, mająca ładną fryzurę i makijaż (36,3%).

Wnioski. Według ankietowanych na prestiż zawodu pielęgniarstwa najsilniej wpływa szacunek społeczeństwa do zawodu (27,7%) oraz posiadane kwalifikacje (24,2%), natomiast najmniej historia zawodu (5,9%). Zdaniem studentów polepszenie warunków pracy oraz wzrost wynagrodzeń mogą istotnie przyczynić się do poprawy wizerunku pielęgniarek (71%).

Słowa kluczowe: studenci, wizerunek, pielęgniarka, prestiż

DOI

10.17219/pzp/79703

Copyright

© 2017 by Wrocław Medical University

This is an article distributed under the terms of the

Creative Commons Attribution Non-Commercial License

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Abstract

Background. The image of nursing is determined by many factors including: education, qualifications, salary, media, stereotypes, prestige, nurses' attitude and appearance.

Objectives. The aim of the study was to get to know the students' opinion on the image of nursing and nurses, and also factors that motivated them to start nursing studies. The next goal is to explore what is the prestige of nursing among other healthcare occupations and what has the biggest impact on that issue.

Material and methods. The study was employed by authorial survey. The research examined 542 nursing students from Poland. Respondents included students from, e.g., the Wrocław Medical University (115 students), the Jagiellonian University of Kraków (52 students), the Medical University of Lublin (48 students), and many other.

Results. The main factor that motivated students to start nursing studies was their interest in medicine (60.7%). Interviewees consider the prestige of their future occupation as medium (32.3%), almost low (31.7%). Students stated that media have a great (34.9%) influence on creating the image of nurses. They also perceive "typical" Polish nurse as a middle-aged woman (60.5%), well-padded, having good haircut and makeup (36.3%).

Conclusions. In students' opinion, factors like the universal respect for nursing and nurses (27.7%) and their expertise (24.2%) have the strongest influence on prestige of this profession. Respondents claim that increase in salaries and improvements to living and working conditions can play an important role in improving the image of nursing (71%).

Key words: students, image, nurse, prestige

Wprowadzenie

Nie ulega wątpliwości, że wizerunek zawodowy ma dla pielęgniarek ogromne znaczenie. Składa się na niego wiele czynników uwarunkowanych m.in. historią profesji oraz jej specyfiką. Opiekuńczy charakter zawodu wyjaśnia, dlaczego pielęgniarstwo wybierają głównie kobiety oraz czemu w swojej pracy nadal nazywane są siostrami. Poznając szczegółowo charakterystykę zawodu, a także trudną obecnie sytuację pielęgniarstwa w Polsce, warto zastanowić się nad wizerunkiem pielęgniarstwa. Jak współcześnie postrzegane są pielęgniarki oraz zawód, który wykonują, co decyduje o tym, że obraz współczesnej pielęgniarki nie w pełni satysfakcjonuje środowisko i wreszcie, dlaczego obecny minister zdrowia Konstanty Radziwiłł twierdzi, iż pielęgniarstwo wymaga pracy nad prestiżem?¹

W ujęciu „Słownika języka polskiego” PWN-u wizerunek jest to „sposób przedstawienia i postrzegania danej rzeczy lub osoby”.² Tworzenie go jest złożonym procesem, uzależnionym od tego, jak wiele czynników jest istotnych dla ludzi, do których chcemy dotrzeć. Jednak o ile stworzenie wizerunku jednostki wydaje się dość proste, o tyle dla grupy zawodowej pielęgniarek, liczącej w Polsce 288 395 osób³ zatrudnionych w ok. 10 różnych rodzajach placówek (szpitale, przychodnie, żłobki, przedszkola, szkoły itp.), jest to dużo bardziej skomplikowane.

Wśród wielu definicji wizerunku trudno jest znaleźć termin odnoszący się wprost do pracy zawodowej. W niniejszym artykule przyjęto definicję Nyklewicza, który określa wizerunek zawodowy jako „ogół podzielanych przez ludzi przekonań, poglądów i opinii na temat [...] grupy zawodowej”.⁴ Autor podkreśla, że oddziaływanie wizerunku pielęgniarek na emocje pacjentów oraz ich bliskich jest tak silne, że powinien być on w najwyższym możliwym stopniu pozytywny. Odbiór omawianej grupy świadczy nie tylko o prestiżu społecznym, ale także

o pozycji na tle innych zawodów medycznych. W tychże profesjach niezmiennie ważna jest tzw. tożsamość zawodowa, czyli identyfikacja z wykonywaną pracą. Ma ona bardzo duży wpływ na postawę pielęgniarki/pielęgniarsza. Pojęcie to oznacza również poczucie przynależności do własnej grupy zawodowej, rozumienie jej odrębności w aspekcie zadań, jakie ma do spełnienia. Jest to poniekąd „wrastanie” w zawód, definiowanie siebie jako przedstawiciela określonej profesji. Proces ten wiąże się z misją oraz wizją pielęgniarstwa, ale też i dumą zawodową, którą można odczuwać dzięki silnej identyfikacji z wykonywaną pracą.⁵

Czynnikami wpływającymi na wizerunek pielęgniarstwa są przede wszystkim: postawy przedstawicieli tego zawodu, ich kultura osobista, cechy zawodowe, umiejętności oraz relacje interpersonalne, wartości wywodzące się ze specyfiki zawodu – filozofii i etyki pielęgniarstwa, odpowiedzialność i kompetencje zawodowe, poziom wynagrodzeń. Poza tym pielęgniarki oceniane są przez pryzmat ich umiejętności, prestiżu zawodowego, wyglądu i zachowania w stosunku do pacjentów czy współpracowników. Co więcej, postrzeganie pielęgniarek jest warunkowane funkcjonującymi w społeczeństwie stereotypami, przekonaniami i opiniami będącymi konsekwencją traktowania pielęgniarstwa w przeszłości jako zawodu pomocniczego. Nie uwzględniają one obecnej sytuacji, w której pielęgniarstwo stało się kierunkiem kształcenia uniwersyteckiego, zaś pielęgniarki i pielęgniarsze – odpowiedzialnymi wykonawcami samodzielnego zawodu.

Współczesny wizerunek tej grupy zawodowej kształtowany jest też w dużym stopniu przez media za pośrednictwem filmów, reklam, kabaretów czy tendencyjnych programów informacyjnych. Niestety często wpływają one na utrwalenie negatywnego stereotypu pielęgniarki. Telewizja milczy na temat ważnej, odpowiedzialnej, ale niedocenianej pracy zespołów pielęgniarstkich, ich sukcesów zawodo-

wych czy ofiarności na rzecz chorych, za to bardzo często przekazy medialne ukazują pielęgniarki walczące, strajkujące przeciwko zbyt niskim w stosunku do ilości pracy zarobkom. Taki wizerunek pielęgniarek nie może być i nie jest akceptowany przez środowisko pielęgniarskie. Nic w tym dziwnego, skoro przedstawienie ich w ten sposób jest krzywdzące oraz zdecydowanie wpływa na obniżenie rangi zawodu. Te i wiele innych czynników mogą zniechęcać potencjalnych kandydatów do wyboru takiej ścieżki kariery zawodowej. Z tego samego powodu wykształcone pielęgniarki emigrują do innych państw, gdzie ich zawód cieszy się większym szacunkiem, jest uznawany za atrakcyjny oraz daje wykonującym go osobom satysfakcję, także finansową.

W dzisiejszych czasach termin „wizerunek” zyskuje na atrakcyjności głównie dzięki politykom i celebrytom, którzy, chcąc osiągnąć jakiś cel, zatrudniają specjalistów do spraw wizerunku. Zadaniem tych fachowców jest wykreowanie takiego obrazu człowieka/grupy/institucji, który przekaże społeczeństwu dokładnie to, czego oczekują. Wizerunek jest zatem w takim rozumieniu niejako kreacją tworzoną w konkretnym celu – by uzyskać aprobatę społeczeństwa. Idealnie pasuje tu przysłowie „jak cię widzą, tak cię piszą”.

W dobie gospodarki rynkowej o wizerunek dbają wszyscy – ludzie show-biznesu, przedsiębiorcy, instytucje, miasta, firmy oraz osoby. Wiadomo, że przychylny odbiór jest gwarantem sukcesu w wielu dziedzinach życia, przekłada się na zyski, np. zwiększenie sprzedaży, wzrost rozpoznawalności; odgrywa istotne znaczenie w relacjach społecznych oraz osobistych; jest doskonałą wizytówką, stanowi o prestiżu społecznym i zawodowym, pozwala budować relacje oparte na zaufaniu.

Mając świadomość tak szczególnej rangi społecznej pielęgniarek przy dość zróżnicowanym wyborze czynników wpływających na ich obiór przez społeczeństwo, niełatwo jest zadbać o to, aby ich wizerunek był wyłącznie pozytywny. Przybierający na sile proces oceny społecznej i stałe dążenie grupy zawodowej pielęgniarek do poprawy swojego wizerunku skłania do badania i analizowania tego ważnego zagadnienia.

Głównym celem pracy było poznanie opinii studentów na temat wizerunku pielęgniarstwa i przedstawicieli tego zawodu oraz zrozumienie ich motywów wyboru tej ścieżki kariery zawodowej. Sformułowane na potrzeby tej pracy problemy badawcze można przedstawić następująco:

1. Jaki jest prestiż pielęgniarstwa w porównaniu do innych zawodów medycznych?
2. Jakie czynniki kształtują obecnie prestiż zawodu pielęgniarstwa?
3. W jakim stopniu media wpływają na kształtowanie wizerunku pielęgniarek i pielęgniarzy?
4. Jak zdaniem studentów powinni wyglądać i zachowywać się przedstawiciele tego zawodu?
5. Co może przyczynić się do poprawy wizerunku pielęgniarstwa w Polsce?

Materiał i metody

Podczas badania posłużono się metodą sondażu diagnostycznego. Anonimową ankietę przeprowadzono w marcu oraz we wrześniu 2017 r. Autorski kwestionariusz udostępniono studentom pielęgniarstwa za pośrednictwem portalu społecznościowego Facebook. Ankiety wypełniło 542 studentów pielęgniarstwa z 66 ośrodków kształcących na tym kierunku w Polsce. Byli to głównie studenci Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu (115 osób), Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (52 osoby), Uniwersytetu Medycznego w Lublinie (48 osób) oraz wielu innych uniwersytetów i wyższych szkół zawodowych w kraju. Kwestionariusz składał się z 15 pytań zamkniętych przewidujących wybór odpowiedzi spośród przygotowanego zestawu wariantów oraz z 3 pytań otwartych umożliwiających respondentom sformułowanie odpowiedzi w dowolny sposób. Analizy wyników dokonano z użyciem wskaźników procentowych.

Wyniki

W badaniu wzięło udział 530 kobiet oraz 12 mężczyzn studiujących pielęgniarstwo. Wśród nich byli studenci studiów I stopnia: I roku – 15,1%, II roku – 25,1%, III roku – 22,1% oraz studenci studiów II stopnia: I roku – 17,9% i II roku – 19,7%. Aż 41,8% studentów uczestniczących w badaniu pracuje obecnie w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarza. Pielęgniarstwo to zawód mocno sfeminizowany. Jak podaje Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych (NIPiP), w 2016 r. liczba zarejestrowanych pielęgniarek w Polsce wynosiła 282 547, natomiast pielęgniarzy – 5848.³ Dlatego też studentów zapytano o to, jak wyobrażają sobie „typową” polską pielęgniarkę. Jak wynika z ich odpowiedzi, jest ona postrzegana głównie jako korpulentna kobieta (36,3%). Kwestia tego, czy taka pielęgniarka jest osobą z zadbaną fryzurą i makijażem, czy raczej nie dba o wygląd zewnętrzny, podzieliła studentów: kolejno odpowiedzi na poziomie 36,3% oraz 31,9%, z niewielką przewagą opinii bardziej przyjaznych wizerunkowi pielęgniarek. Natomiast 23,8% respondentów uważa, że „typowa” polska pielęgniarka jest szczupłą kobietą, z ładną fryzurą i makijażem, a 7,9% badanych twierdzi, że jest to szczupła kobieta, która jednak nie dba o wygląd zewnętrzny (ryc. 1).

Na pytanie o to, jak respondenci scharakteryzowałiby wiek typowej pielęgniarki, większość (60,5%) wybrała wariant „kobieta w średnim wieku”, zaś 38,6% ankietowanych uważa, że jest to starsza kobieta. Zaledwie 5 studentów (0,9%) wyobraża sobie typową pielęgniarkę jako młodą kobietę. Należy podkreślić, że odpowiedzi badanych znajdują odzwierciedlenie w oficjalnych statystykach Centralnego Rejestru Pielęgniarek i Położnych, z których wynika, iż średnia wieku polskich pielęgniarek w 2016 r. wynosiła 50 lat. W Polsce zatrudnionych jest jedynie 5060 pielęgniarek w przedziale wiekowym 21–25 lat, co stano-

Ryc. 1. Wygląd „typowej” polskiej pielęgniarki według badanych

Fig. 1. The image of a “typical” Polish nurse – according to respondents

wi zaledwie 1,75% wszystkich zarejestrowanych pielęgniarek. Co ciekawe, prawie 8% stanowią pielęgniarki powyżej 65. r.ż., jest ich aż 22 914.⁶

Wizerunek pielęgniarek w dużej mierze zależy od ich postawy, wyglądu, sposobu bycia. Ankietowanych zapytano o to, jak ich zdaniem powinna wyglądać przedstawicielka tego zawodu. Najczęściej padały sformułowania, że powinna być schludna, mieć czysty, wyprasowany mundur, a jej dłonie powinny być ładne i zadbane. Respondenci pisali także o tym, że wskazana jest ładna fryzura i delikatny makijaż. Poza tym podkreślali również, że powinna być uśmiechnięta i elegancka. „Wysportowana” to również często padające określenie, argumentowane koniecznością dawania pacjentowi dobrego przykładu oraz tym, że z uwagi na to, iż pielęgniarstwo wiąże się w dużej mierze z wysiłkiem fizycznym, pielęgniarka powinna być sprawna i silną osobą.

Powyższe elementy były wymieniane najczęściej, jednak na uwagę zasługuje fakt, że ze studentów mimo wymieniania wśród istotnych cech pielęgniarki schludnego czy zadbanego wyglądu, podkreślali też, że bardziej niż on liczą się umiejętności oraz cechy osobowości. Niektórzy badani zwrócili także uwagę na przemęczenie pielęgniarek oraz wiążącą się z tym niekorzystną prezencją, więc ich odpowiedzi na temat oczekiwanych cech pielęgniarki to również „wypoczęta” oraz „wyspana”. Można mniemać,

iz odpowiedzi te były nieco humorystyczne czy też nawet ironiczne, jednak zwracają uwagę na bardzo poważny problem, jakim jest zmęczenie, które nieodłącznie towarzyszy przedstawicielom tego zawodu podejmującym zatrudnienie jednocześnie w wielu podmiotach, a nierzadko dodatkowo doksztalającym się. Część badanych proponowała ujednolicenie stroju pielęgniarek (tj. jednakowe fasony lub jednolita kolorystyka stroju na oddziale w celu identyfikacji tej grupy wśród pozostałych członków zespołu terapeutycznego).

Cechy, jakie według badanych powinna posiadać pielęgniarka, to przede wszystkim empatia i cierpliwość. „Wyrozumiałość” i „życzliwość” to również często padające określenia. Ankietowani podkreślali również, iż przedstawicielem tej profesji powinna być osoba otwarta, odpowiedzialna, sumienna, ale także asertywna oraz stanowcza i opanowana. Wielu badanych podkreśliło, że powinna to być osoba uśmiechnięta, z poczuciem humoru oraz ambitna i zorganizowana. Z uwagi na fakt, że studenci mają możliwość pracy w grupach na zajęciach praktycznych, co daje niejako przedsmak pracy na oddziale, odpowiadali także, że bardzo ważna jest umiejętność pracy w grupie, komunikatywność oraz zorganizowanie. Mają oni świadomość, jak ważne są te cechy we współpracy z innymi członkami zespołu czy też pacjentami.

„Siostrzo” – tak często zwracają się do pielęgniarek pacjenci, bez wątpienia jest to spuścizna po siostrach zakonnych niegdyś wykonujących ten zawód. Przemiany, jakie nastąpiły w tej profesji, sprawiły, że nie praktykują jej już zakonnice, które wypełniały swoje obowiązki charytatywnie. Studenci pielęgniarstwa zapewne mają już własne upodobania w kwestii zwracania się do przedstawicieli ich przyszłego zawodu. Jak wynika z odpowiedzi, ich zdania na ten temat są podzielone. Badani mieli do wyboru 6 różnych wariantów odpowiedzi – najwięcej osób (31,5%) zaznaczyło opcję „pani pielęgniarko/panie pielęgniarku”, a 31,2% wybrało wariant „proszę pani/proszę pana”. Trzecią najczęściej wybieraną odpowiedzią (15,1%) jest „pani (imię)/panie (imię)”. Najmniej głosów otrzymały odpowiedzi: „pani magister/panie magistrze” (8,3%), „pielęgniarko/pielęgniarku” (3%). Co istotne, nadal popularną formę „siostrzo” wybrało tylko 7,6% respondentów (ryc. 2).

Ryc. 2. Preferowana przez respondentów forma zwracania się do pielęgniarek/pielęgniarku

Fig. 2. Proper form of referring to nurses preferred by respondents

Ryc. 3. Motywacja studentów do podjęcia studiów na kierunku pielęgniarstwo

Fig. 3. Factors that motivated students to start nursing studies

Studenci mają świadomość, skąd wziął się ten zwrot i najpewniej nie chcą, aby ich przyszły zawód był nadal kojarzony z siostrami zakonnymi. Być może w ich mniemaniu wpływa to negatywnie na postrzeganie pielęgniarstwa i nie odzwierciedla w pełni profesjonalnego podejścia do tego zupełnie inaczej wykonywanego obecnie zawodu.

Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów pielęgniarstwa pokazują, że ten kierunek wybierają przede wszystkim osoby, które interesują się medycyną (60,7%). Wbrew pozorom nie są to studia, na które młodzi ludzie idą tylko z powołania. Nie ulega wątpliwości, że oprócz zainteresowania medycyną ankietowanych motywuje także duże zapotrzebowanie na rynku pracy (50%) oraz chęć niesienia pomocy innym (50%). Jednak to, co skłoniło większość studentów do podjęcia studiów na kierunku pielęgniarstwo, niekoniecznie świadczy o atrakcyjności tego zawodu. Należy zwrócić uwagę, że wśród 9 wariantów odpowiedzi dotyczących motywacji do podjęcia studiów na tym kierunku „prestiż zawodu” uzyskał tylko 3,3% głosów (najmniej!). Pośród ankietowanych studentów znajduje się 26 osób (4,8%), które nie planują pracować w wyuczonym zawodzie. Może to wynikać z tego, że znalazły się na pielęgniarstwie przez przypadek (14,9%) bądź po prostu nie dostały się na inny kierunek (10,1%). Uwzględniając liczbę osób, które nie planowały tych studiów, można pokusić się o stwierdzenie, że odsetek osób, które nie chcą pracować w zawodzie, jest znikomy. Jest rzeczą interesującą, że zarówno wariant „poczucie powołania” (24,9%), jak i „predyspozycje osobiste” (26,6%) miały bardzo zbliżoną liczbę głosów (ryc. 3).

Powołanie potocznie definiowane jest jako posiadanie określonego daru do wykonywania czynności z pobudek altruistycznych. Podobnie może być z predyspozycjami osobistymi, które w przypadku wyboru pielęgniarstwa mogą oznaczać fakt posiadania cech altruistycznych, takich jak: empatia, troskliwość, opiekuńczość, bezinteresowność, cierpliwość, skłonność do poświęceń, dobroć.

Nasuwa się wniosek, iż w opiniach studentów odróżnienie wariantu odpowiedzi „poczucie powołania” od „predyspozycji osobistych” nie było jednoznaczne.

Z uwagi na to, że studenci podczas zajęć w szpitalu mogą obserwować współpracę pielęgniarek z pozostałymi członkami zespołu terapeutycznego, w ankiecie zadano im pytanie o to, jak oceniają pozycję pielęgniarek na tle innych zawodów medycznych. Okazało się, że respondenci prawie po równo podzielili swoje zdania między niską (31,7%) a średnią (32,3%) rangą ich przyszłego zawodu. Natomiast 18,5% ankietowanych uważa, że pozycja pielęgniarek jest bardzo niska, a 13,8% – że wysoka. Jedynie 3,7% studentów sądzi, że pielęgniarki zajmują bardzo wysoką pozycję na tle innych zawodów medycznych.

Na pytanie o to, czy wybrany zawód jest atrakcyjny, aż 76% studentów pielęgniarstwa zadeklarowało, że tak, natomiast pozostałe 24% respondentów wybrało odpowiedź przeczącą. Niepokój wzbudza negatywna ocena tej kwestii przez tak wiele osób. Wpływ na to może mieć fakt, że tylko 3,3% badanych odpowiedziało, że to prestiż tego zawodu przyczynił się do jego wyboru (ryc. 4).

Jak wynika z badań Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) opublikowanych w 2013 r., pielęgniarki znalazły się na 6. miejscu (78%) w rankingu hierarchii zawodów według poważania zawodowego. Przed nimi znaleźli się kolejno: inżynierzy pracujący w fabryce, górnicy, robotnicy wykwalifikowani, profesorowie uniwersytetów, strażacy (87% – 1. miejsce). Co ciekawe, w rankingu tym lekarze zajęli 8. miejsce.⁶

Powszechnie pielęgniarstwo uważa się za zawód zaufania publicznego. Zdaniem większości studentów na prestiż zawodowy pielęgniarek najbardziej wpływa szacunek społeczeństwa do zawodu (27,7%) oraz posiadane przez pielęgniarki kwalifikacje (24,2%). Należy sądzić, iż studenci wiedzą, jak ważny i potrzebny dla społeczeństwa jest zawód, którego się uczą. Poczucie rangi tego zawodu, a co za tym idzie, uznania wśród społeczeństwa – także ze względu na istotę pielęgniarstwa – sprawia,

Ryc. 4. Pozycja pielęgniarstwa na tle innych zawodów medycznych według ankietowanych

Fig. 4. The status of nursing compared to other medical careers – according to respondents

że w ich oczach prestiż zawodowy pielęgniarki wzrasta. Posiadane kwalifikacje, czyli wiedza i odpowiednie umiejętności niezbędne do wykonywania tej profesji, również przyczyniają się do wzrostu jej atrakcyjności i ważności. Ankietowani sami najlepiej wiedzą, jak dużo informacji muszą przyswoić, mają świadomość, że tylko posiadanie odpowiednich kompetencji zawodowych gwarantuje odpowiedzialne i bezpieczne wykonywanie tego zawodu. Zdecydowanie najmniej ich zdaniem wpływ na prestiż zawodu pielęgniarstwa ma historia zawodu (5,9%) oraz samodzielność zawodowa (7,9%). Według 12% badanych studentów to wykształcenie ma decydujące znaczenie dla prestiżu zawodu, nieco mniej respondentów (11,6%) uznało, że o randze pielęgniarstwa decyduje wynagrodzenie oraz doskonalenie zawodowe (9,2%).

Respondentów kształcących się na kierunku pielęgniarstwo zapytano także o to, co mogłoby wpłynąć na poprawę wizerunku pielęgniarstwa w Polsce (tabela 1).

Tabela 1. Czynniki przyczyniające się do poprawy wizerunku pielęgniarstwa w Polsce

Table 1. Factors that can play an important role in improving the image of nursing – according to respondents

Czynniki umożliwiające poprawę wizerunku pielęgniarstwa w Polsce	%
Kampanie społeczne na temat pielęgniarstwa pokazywane w telewizji i Internecie	17,1
Poprawa płac i warunków pracy	71,0
Współpraca organizacji pielęgniarstkich z firmami PR	2,4
Wprowadzenie zmian w zachowaniu i wyglądzie pielęgniarek/pielęgniarzy	5,4
Inne	3,5

Zdecydowana większość zaznaczyła odpowiedź „poprawa płacy i warunków pracy” (71%). Można przypuszczać, że respondenci wiedzą, jak wygląda praca w tym zawodzie, mają świadomość warunków pracy w polskich szpitalach i tego, że personelu pielęgniarstwa brakuje. Zakładając

także, iż badani zdają sobie sprawę z tego, jakie wynagrodzenie dostają za swoją pracę przedstawiciele innych zawodów medycznych, np. lekarze, są świadomi zbyt niskiej gratyfikacji finansowej pielęgniarek i pielęgniarzy. Co ważne, ciągłe strajki pielęgniarek mogą być negatywnie odbierane przez społeczeństwo, które w dużym stopniu nie popiera ich walki o większe wynagrodzenia. Poprawa płac przyczyniłaby się prawdopodobnie do zwiększenia liczby personelu pielęgniarstwa w polskich szpitalach. Drugie miejsce wśród sposobów na podwyższenie prestiżu pielęgniarek w społeczeństwie zajmuje wybrany przez 17,7% studentów wariant „kampanie społeczne na temat pielęgniarstwa pokazywane w telewizji i Internecie”. Być może jest to sposób na promocję tego zawodu, którą należałoby rozważyć w związku z rosnącym zapotrzebowaniem na kadrę pielęgniarstwa.

Ankietowanych zapytano wreszcie o to, jaki wpływ na kształtowanie wizerunku pielęgniarstwa mają media. Opinie studentów były do siebie zbliżone: 19,4% uważa, że wpływ ten jest średni, 29,2% – że wysoki, 34,9% (najwięcej odpowiedzi) – że bardzo wysoki. Jedynie 5,5% osób uznało, że wpływ mediów na kształtowanie wizerunku pielęgniarstwa jest bardzo niski, a 11,1% twierdzi, że jest niski (ryc. 5).

Ryc. 5. Opinia ankietowanych na temat wpływu mediów na kształtowanie wizerunku pielęgniarstwa

Fig. 5. The impact of media on shaping the nursing image – according to respondents

Zdecydowana większość badanych studentów (79%) twierdzi, że widziała w wiadomościach telewizyjnych przekaz związany z pielęgniarstwem. Niewielu studentów kojarzy medialne informacje o pielęgniarstwie z ich pomyłkami w pracy lub też deficytem kadry pielęgniarstwa w Polsce.

W pytaniu otwartym prawie wszyscy ankietowani odpowiedzieli, że informacje medialne dotyczyły strajków. Protesty są niestety często spotykanym elementem w historii tego zawodu. Na przestrzeni lat zmieniał się jedynie ich charakter. Pierwszy protest pielęgniarek i pielęgniarzy odbył się w warszawskich szpitalach zanim Polska odzyskała niepodległość, w 1916 r. Wtedy strajkujący żądali usunięcia ze szpitali zakonnic, chcieli, by ich miejsce zastąpił wykwalifikowany świecki personel pielęgniarstwa. Dopiero po II wojnie światowej przyczyną strajków na-

brały innego charakteru, adekwatnie do zmian sytuacji pielęgniarek w Polsce. W związku z tym, że warunki pracy znacznie się pogorszyły, a jednocześnie pensje zmalały, status pielęgniarek oraz wykonywanego przez nie zawodu się obniżył. Przedstawiciele tej grupy zaczęli odchodzić z pracy.⁷ Niestety warunki pracy i wartość wynagrodzenia pielęgniarek nadal nie są satysfakcjonujące – pielęgniarki wciąż strajkują, co bardzo szybko wychwytują media. Warto zauważyć, że nie tłumaczą one powodów „oburzenia” pielęgniarek; zatem ktoś, kto nie zdaje sobie sprawy z tego, jak bardzo niesprawiedliwie są traktowane, może postrzegać tę grupę zawodową jako roszczeniową. Zawód ten jest niedoceniany, co skutkuje problemami tej grupy.

Omówienie

Zawód pielęgniarki podlega stałej ocenie społeczeństwa. Wizerunek jego oraz jego przedstawicieli jest determinowany przez wiele czynników, przede wszystkim przez osobiste doświadczenia pacjentów, media, stereotypowe opinie na ten temat, specyfikę oraz historię profesji. Aby dokonać obiektywnej oceny wizerunku grupy zawodowej pielęgniarek, należy zagłębić się w pewne istotne aspekty.

Jednym z nich jest tytuł, którego używają pacjenci, zwracając się do pielęgniarek/pielęgniarzy. Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowego, studenci pielęgniarstwa w kwestii zwracania się do pielęgniarek preferują zwrot: „pani pielęgniarko/panie pielęgniarzu”. Tymczasem niektórzy pacjenci używają określenia „siostry”. Współczesną pielęgniarkę należy postrzegać jako profesjonalistkę. Tak ważna i samodzielna grupa zawodowa powinna dbać o swój wizerunek i status w hierarchii innych zawodów medycznych. Mimo że zwrot „siostry” nie jest obraźliwy, to przez niektóre pielęgniarki, zwłaszcza te, które musiały bardzo dużo poświęcić, by ukończyć studia, może być tak odbierany. Ponieważ wiele pielęgniarek ma tytuł zawodowy magistra czy stopień naukowy doktora, tę formę zwracania się do nich mogą traktować jako nieadekwatną do posiadanych kwalifikacji zawodowych.

Na wizerunek omawianej grupy zawodowej silnie oddziałuje także wygląd. Przez lata była kojarzona z czepkiem, którego obecnie pielęgniarki nie noszą. Rezygnacja z tego symbolu może uniemożliwiać identyfikację personelu przez pacjentów. Na potrzeby tej pracy zapytano respondentów o to, jak ich zdaniem wygląda „typowa” polska pielęgniarka. Według nich jest korpulentną kobietą w średnim wieku. Chociaż dość liczna grupa studentów (36,3%) uważa, iż jest to kobieta z zadbaną fryzurą i makijażem, to aż 31,9% ankietowanych sądzi, że pielęgniarki nie zwracają uwagi na swój wygląd zewnętrzny, co jest niepokojące.

Media takie jak telewizja i Internet mają znaczny udział w kształtowaniu obrazu opisywanej grupy zawodowej. Typowe dla nich jest jednak dążenie do nagłaśniania zjawisk o wysokim stopniu nośności wśród odbiorców, w tym strajki personelu pielęgniarstwa lub dramatyczne

zdarzenia, które są konsekwencją pomyłek lub zaniedbań z udziałem pielęgniarek. Tak stało się w 2007 r., kiedy w mediach przedstawiano w negatywnym świetle „białe miasteczko”, w tym szarpiące się, płaczące, krzyczące i wreszcie głodujące pielęgniarki. W ten sposób ukazano obraz „pielęgniarki walczącej”, ofiary systemu ochrony zdrowia. Dla osób, które nie miały wcześniej kontaktu z pielęgniarkami (np. w szpitalu), ten „strajkowy” wizerunek może okazać się jedynym wzorcem przedstawiciela pielęgniarstwa, natomiast wizerunek szpitalny, ten bliższy prawdy i dnia codziennego, może pozostać niezauważony. Brakuje rzetelnego medialnego przekazu na temat rzeczywistych problemów tej grupy zawodowej, prawdziwych powodów protestów, niesprawiedliwości, ale także jej sukcesów. Może to wpływać na postrzeganie pielęgniarek przez społeczeństwo jako roszczeniowych i mało profesjonalnych.

Bardzo istotne jest, aby wizerunek przedstawicieli opisywanego zawodu kojarzył się społeczeństwu bardziej pozytywnie, z uznaniem i szacunkiem wobec pielęgniarek, które, jak powszechnie wiadomo, pracują w naszym kraju w trudnych warunkach. Większość społeczeństwa ma świadomość tego, że pielęgniarki mało zarabiają. Do rozpowszechnienia tego faktu przyczyniają się przede wszystkim media, które z chęcią pokazują strajkujące „siostry”. W obecnych czasach wynagrodzenie stanowi o randze zawodu, zatem, patrząc z tego punktu widzenia, prestiż pielęgniarstwa jest bardzo niski. Profesja jest odbierana jako atrakcyjna m.in. wtedy, gdy poza poczuciem spełniania się gwarantuje odpowiednie wynagrodzenie. Praca pielęgniarek jest bardzo ciężka i zdecydowanie odstaje od warunków pracy w innych krajach Europy, co obniża rangę zawodu. Taki pogląd mogą mieć przede wszystkim młodzi ludzie, którzy wybierając ścieżkę zawodową, patrzą na prestiż danej profesji, możliwości rozwoju, awansu, warunki pracy, odpowiednie wynagrodzenie. Polskie pielęgniarstwo w obecnym stanie niestety im tego nie oferuje.

Wnioski

Podsumowując rozważania na temat rangi pielęgniarstwa, można skłonić się ku stwierdzeniu, że działania zmierzające do wzrostu prestiżu tego zawodu powinny dotyczyć przede wszystkim wynagrodzeń, co może zachęcić młode osoby nie tylko do wybrania takiej ścieżki kształcenia, ale też do podejmowania zatrudnienia w polskich szpitalach. Niewątpliwie konieczna jest również zmiana warunków pracy, w tym poprawa wyposażenia szpitali, zaplecza socjalnego oraz zadbanie o bezpieczeństwo pracy personelu pielęgniarstwa.

Pielęgniarstwo może być atrakcyjnym zawodem dla młodych ludzi, zwłaszcza ze względu na szlachetną misję, wartości i tradycję. Jednak w dzisiejszych czasach to zdecydowanie za mało, aby zachęcać polską młodzież do podejmowania pracy w tej profesji.

Piśmiennictwo

1. Radziwiłł: Musimy pracować nad prestiżem zawodów pielęgniarki i położnej. <http://serwisy.gazetaprawna.pl/zdrowie/artykuly/1030638,radziwill-musimy-pracowac-nad-prestizem-zawodow-piellegniarki-i-polozonej.html>. Opublikowano 27.03.2017. Dostęp 3.05.2017.
2. Słownik Języka Polskiego PWN. <https://sjp.pwn.pl/sjp/szukaj/wizerunek.html>. Dostęp 15.03.2017.
3. Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych. Raport Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych: Zabezpieczenie społeczeństwa polskiego w świadczenia pielęgniarek i położnych. Warszawa: Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych; 2017. http://nipip.pl/wpcontent/uploads/2017/03/Raport_druk_2017.pdf. Dostęp 27.04.2017.
4. Nyklewicz W. Wizerunek zawodowy pielęgniarek: Udawanie czy profesjonalizm. *Mag Pielęg Położ*. 2005;4:10.
5. Tożsamość zawodowa w rozwoju pielęgniarstwa. W: Dobrowolska B, Ślusarska B, Zarzycka D, red. *Podstawy pielęgniarstwa – podręcznik dla studentów i absolwentów kierunku pielęgniarstwo i położnictwo: Tom I – założenia teoretyczne*. Warszawa: PZWL; 2014:129–133.
6. Komunikat z badań CBOS. Prestiż zawodów. Warszawa: Fundacja Centrum Badań Opinii Społecznej; 2013. http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_164_13.PDF. Dostęp 21.04.2017.
7. Kubisa J. *Bunt białych czepków: Analiza działalności związkowej pielęgniarek i położnych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar; 2016:106.